

nagusitu ziren, eta haien arteko norgehiagokak ere piztu ziren; esaterako, Ball, Huelsenbeck eta Tzararen arteko liskarra *dada* izena norik asmatu zuen argitze-ko. Bada, Henningsek asmatu zuen *dada* hitza. Ballekin erabil- tzen zuen etxeko kode bat zen: kalera atera nahi zuenean, «*dada*» esaten zion senarrari haur baten ahoskera erabiliz, *da- k han* esan nahi baitu alemanez.

Kartzelako idatziak

Prostituzioan ari zela, Henning- sek lau txakur txiki ostu zizkion bezero bati, eta, lapurreta horren ondorioz, sei aste igaro zituen espetxean; esperientzia horretatik sortu zen, hain justu, 1919ko *Gefängnis* liburu autobiografi- koa. Autoreak estilo hotz, simple eta sikua erabili zuen testuan, narrazio existentzialista aurrera- tzen zuena. Garai hartako artista eta sortzaileek goraiapatu egin zuten obra. El Paseo argitaletxea- ren edizioan, Henningsek ziegan egindako ilustrazioak ez ezik, 1913 eta 1916 bitartean idatzitako poemen lagin bat ere jasotzen du, *Eterraren estrofak* izenburupe- an; besteak beste, *Die Aktion* lite- ratur aldizkarian eta *Cabaret Voltaire* buletin dadaistan argita- ratuak. Poemategi labur horrek aise gainditzen ditu zeldako letra izoztuak. Horren adierazle dira *Eter* poemaren hitzok:

Euriak kristalak jotzen ditu
Lore batek gorrimin [dirdiratzen
[du.
Haize hotzak putz egiten dit
[bekokian.
Esnatuta al nago edo heriotzaz
[beteta?
Mundu bat ikusten da urrunean,
[oso urrun,
Erloju batek laurakjo ditu, emeki.
Eta ni denbora oroz kanpo.
Zure besoetara noa...

Oinazetutako erabateko artista izan zen Hennings, diziplina ani- tzekoa. Hauze jaso zuten *Neue Amsterdamer* argitalpenean, Cabaret Voltairereko ikuskizun- en harira: «Ederra ez baina adieraz- korra den ahotsarekin abesten du, eta haren aurpegitxoak, mor- finak markatuak, dir-dir egiten du, haren marrakzki boteretsuek bezalaxe». Eta *Zürcher Post*-en beste hau agertu zen: «Emmy Hennings da Cabaret Voltairereko izarra, hainbat kabaret gautako eta poematako izarra». 63 urte- rekin hil zen, Luganon, alaba eta ilobak ondoan zituela. Ballen ondoan lurperatu zuten. Hiletara ez zen dadaista bakar bat ere agertu.

Poeta helduaren autorretratuak

Peru Iparragirre

Lehen poema bilduma argitaratu du, paperean, Josu Goikoetxeak. Pape- rean argitaratu duen le- hen poema bilduma dela diot, le- hendik ere bere blogean poema saldotxoak argitaratu baitu, irakur- leei tantaka emanez. Orain dela bi hamarkada pasa Lubaki Bandak edukiz betetako *Susa* aldizkaria- ren zenbakietan ere aurki daitezke bere testu batzuk. Lehen poema li- burua du Goikoetxeak, beraz, *Zer luzea negu hau*. Hala izanik ere, eskarmentatu dator poeta lehen liburu honetan.

Epigrafe gisa jarritako Leonard Cohenen hitzen ostean datorren *Poeta gaztea (olioa mihisean)* po- emak ematen dio hasiera liburua- ri; orain ia bi hamarkada idatzita- ko testu horek egile gisa aurkezten du poeta, aspaldi pasea den iraga- na orainaldian kontatuz, eta lehen zatian mantenduko den estilo des-

kribatzaileari bide emanez. Dato- zenekin alderatuta tragikoagoa iruditu zait, bere tragediaz kon- tziante den poetaren autorretratu. Gogoeta hauxe egiten du leihoko begiraleak *Mise en scène* poeman: «Polita da eszena / ala gupida este- tiko batek apaindutako / koadro zatar bat besterik ez da?».

Lehen zatiko estilo narratibo- deskribatzaileari naifa iritzi diot batzuetan, xalao, nahiz eta ez ho-

JOSU GOIKOETXEA
Zer luzea negu hau

'Zer luzea negu hau'

Idazlea: Josu Goikoetxea.
Argitaletxea: Elkar.

O Polokodrilo

Imanol Mercero

Haur sentitzen diren helduentzat, edo hel- du sentitzen diren haurrentzat». Halako eskaintzarekin datorren liburu batekin arriskatzen denak ez du kezarako aukerarik. Badaki bar- ruan aurkituko duena eroa izan- go dela, gutziz aldrebesa, neuro- naz gaindikoa... Norbere kontu halako paraje batera hurbiltzea. Hiru adibide sor lezakeen neu- rona-nahasmendua irudikatze- ko: Denonartean argitaletxeak bere webean «gazte literatura» dela dio; aldiz, *Elkar.com* webean «poesia» dela diote («haur- » gabe, helduentzat dela suposa- tzen da); eta Katalogo Bateratuan «haur poesia» zein «errimak- haur eta gazteentzako liburuak» gisa etiketatuta dute. Bat aukera- tzeotan, azken izendapenarekin gelditzen naiz.

Izan ere, barruan topatuko du- guna horixe da, errimaren aitzak- ian egindako neurona jolas (us- tez) sinplea: «Liburu txuri / fan- tasia guri», «Momorro / Pentsa- mendu zomorro», «Taupadak / Bihotzaren zaunkadak».

Ilustrazioek (azalekoa kasu) tu- nuari eustien diote, absurdotik abiatuta testuarekin elkarrizketa moduko bat sortuz. Kanila duen obusaren gainetik ageri den dea- bru buruaren marrakziarekin erantzuten dio, esaterako, «Bon- botro / Demonio potro» errimari. On egin, Mari Domingin!

'Zupankapalook'

Idazlea: Pello Añorga.
Marrakzilari: Jokin Mixtelena.
Argitaletxea: Denonartean.

regatik ezaxola. Lehenetik aurre- ra, poetaren begirada helduagoa dela iruditu zait eta poeta heldu- aren autorretratu egiten duela li- buru laburrean zehar. Ageriko sin- pletasun horretatik ari da poeta munduari begira, dago poeta munduan, da poeta munduaren zati.

Bigarren atalean, lau laukok hausten dute liburuak dakarren tonua, formatuak behartzen duen eta Goikoetxeak bikain erdetsita- ko nolabaiteko lirismo dotoreak intermezzo atsegin bilakatzen ditu testuok.

Intermezzo liriko neurtuaren ostean ordura arte gutxitan agertu den lehen pertsona dator indarrez: «Hau guztia katastrofa da. / Az- kenean ez dugu ekaitzera molda- tzen jakin». Lehen atalean mun- duaren begirale izan dena bere bu- ruaren begirale bilakatzen da, izan dituen harremani buruz ari da, dituen harremani buruz, eta iru- diz jantzitako poetaren barne mundua kanpokoarekin nola kom- unikatzen den antzeman daite- ke. Poetika propio bat garatzen du Goikoetxeak, oso bere baitakoa, baina irakurleari ulertzen duela uste izaten uzten diona. Egunero- kotasunaren erretratuaren zatiak

dira, eszena poetikoak, poetaren estetika gupidagabearen galbahe- tik emanek.

Bigarren intermezzo gisa ikus daiteke *Aitare berokia* atala, poe- motan jotzen du goia liburuak, da- tozen poemei bidea zabaltzearekin bat: «Bitartean, / kaleetan zehar noa. / Bilbo handia da / eta urrun dauka muga».

Hurrengo atalean, dolua eta ne- gu luzea esperantza izpiekin na- hasten dira. Bila dabilzanak, ho- riexek ditu protagonista, nahiz eta poe- ma intermezzo atsegin bilakatzen dituen galdutako oroitza, galdutako de- zakeenaren presentzia eta galdutako behar duenaren kontzientzia ditu negu luzean lagun.

Azken atala ere bi poemek osa- tzen dute: alegoria eta asmakizun banarekin amaitzen da bilduma. Alegoria, poetaren kezken eran- tzuna datekeen eszena batean la- burtzen da: Mungiarako bidean to- patzen dituen hiru astoen jabearen begiradak ematen dio lasaitasuna munduak sortzen dion ezinego- naren aurrean. Galdere klasiko batek ixten du liburua: noiz eman zer bait amaitutzat. Bildumaz ari dela iruditu zait, noiz utzi poeta helduaren autorretratu margo- tzeari, hori galdetzen duela.

Dena ez esatearen bertutea

Imanol Mercero

Biografia lan errealista da, eta Bizenta Anto- nia Mogel aurkezten digu, hau da, euskaraz liburu bat argitaratu zuen lehen emakumea. Formatuari dago- kionez, album ilustratutaz jo daiteke, irudiek informazio osa- garri asko eskaintzen baitute; baita oinarrizko datuak ere. Esa- terako, irudien bidez jakiten dugu aitaren absentsiak bultzat- zen dituela osabarenera joatera, eta ilustrazioak erakusten digu bere *Ipuin onak* liburuaren azalean zer zegoen idatzita, zehazki, 1804ko lehen edizio hartan.

Testua laburra da, sintesi ari- keta handia eginez eraikia, esaldi deskriptiboekin osatua, eta per- tsonaia historikoaren biografian

mugarri batzuk ezartzen ditu, irakurleak uler dezan (haur) lite- raturaren aitzindari haren profil literarioa nola eraiki zen.

Liburu honen bertute handie- na, hain zuzen ere, dena ez esate- an datza. Irakurlea behartzen du galdetzer bertan esaten ez de- naz, zeren, egiazki, zertzelada ba- tzuk baino ez baititugu bertan. Pertsonaiari buruzko irrika sor lezaketen zantzuak ditu; irakur- lea erdibidean utziko dutenak; eta, dena ondo bidean, informa- zio peskizan jarriko dutenak.

'Bizenta txiki'

Idazlea: Yolanda Arrieta
Malaxetxeberria. **Marrakzilari:** Enrique Morente. **Argitaletxea:** Denonartean.